18/03/2023

18 Μαρτίου 1996: Πέθανε ο Οδυσσέας Ελύτης

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

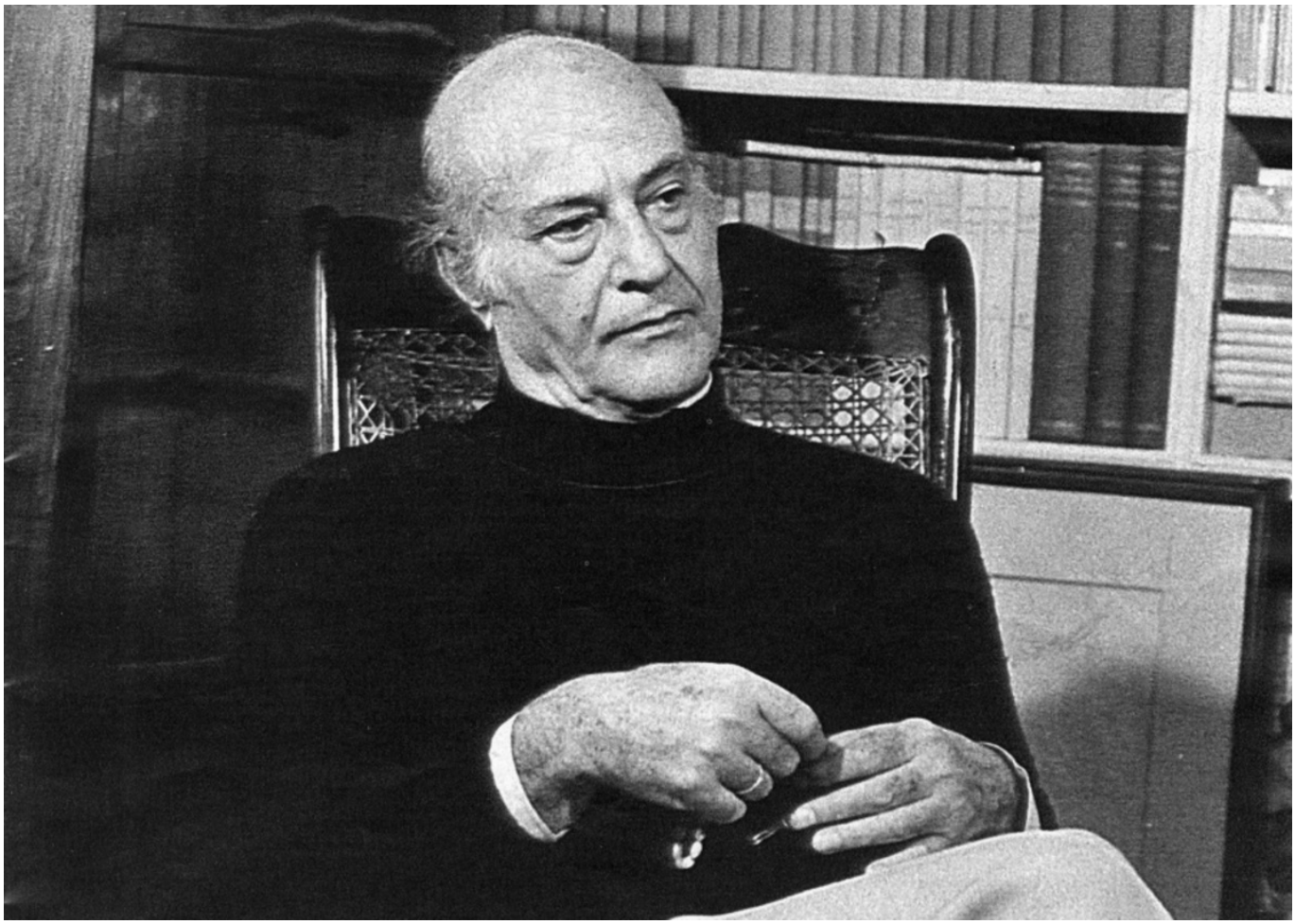

Ο Οδυσσέας Ελύτης υπήρξε ένας από τους σπουδαιότερους ποιητές μας, που τιμήθηκε με βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1979. Αποτέλεσε ένα από τα επίλεκτα μέλη της λεγόμενης «γενιάς του τριάντα» στον χώρο της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Ο **Οδυσσέας Αλεπουδέλης,** όπως ήταν το πραγματικό του όνομα γεννήθηκε στις 2 Νοεμβρίου 1911 στο **Ηράκλειο της Κρήτης**. Ήταν ο μικρότερος από τα έξι παιδιά του Λέσβιου επιχειρηματία Παναγιώτη Αλεπουδέλη και της συμπατριώτισσάς του Μαρίας Βρανά. Ο πατέρας του εγκαταστάθηκε το 1895 στο Ηράκλειο, όπου ίδρυσε εργοστάσιο σαπωνοποιίας και πυρηνελουργίας, και δύο χρόνια αργότερα παντρεύτηκε τη μητέρα του.

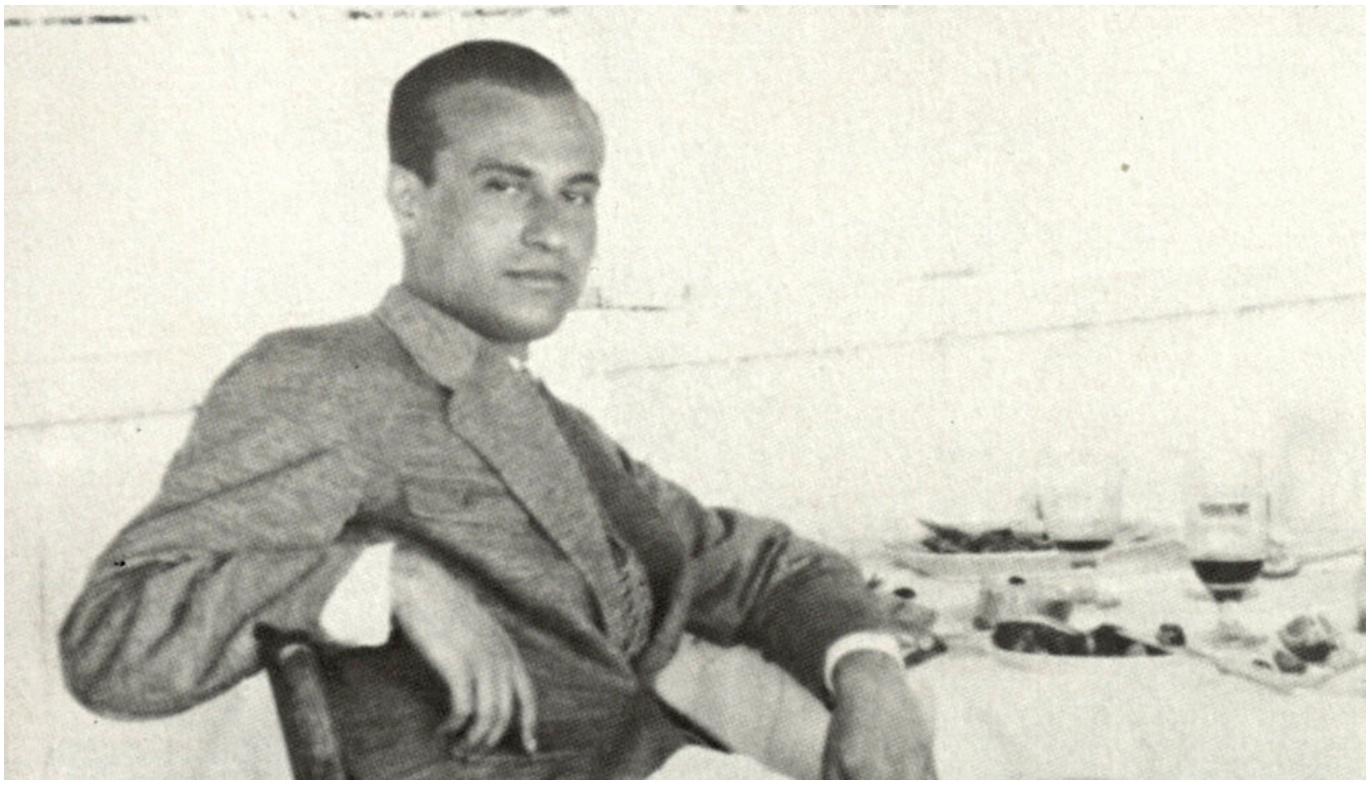

Με την έκρηξη του Α’ Παγκοσμίου Πολέμου το 1914, ο **Παναγιώτης Αλεπουδέλης** μεταφέρει την επιχειρηματική του δραστηριότητα στην Αθήνα και εγκαθίσταται με την οικογένειά του στην οδό Σόλωνος 98α. Σε ηλικία έξι ετών ο Οδυσσέας εγγράφεται στο ιδιωτικό Λύκειο Μακρή, που βρισκόταν τότε στην οδό Ιπποκράτους. Το 1918 πεθαίνει η μεγαλύτερη αδελφή του Μυρσίνη, σε μόλις ηλικία 20 ετών. Το 1923, ένα έτος μετά τη **Μικρασιατική Καταστροφή,** η οικογένεια Αλεπουδέλη ταξιδεύει στο εξωτερικό (**Ιταλία, Ελβετία, Γερμανία, Γιουγκοσλαβία**). Το 1924 θα γνωρίσει στη Λωζάνη τον Ελευθέριο Βενιζέλο, που αποτελούσε το πολιτικό ίνδαλμα της οικογένειάς του.

Το φθινόπωρο του 1924 μετεγγράφεται στο Γ’ Γυμνάσιο Αρρένων Αθηνών και τον επόμενο χρόνο χάνει τον πατέρα του. Σ’ αυτή την περίοδο των μαθητικών του χρόνων εκδηλώνονται τα πρώτα πνευματικά του ενδιαφέροντα. Συνεργάζεται με το περιοδικό Διάπλασις των Παίδων, διαβάζει ελληνική και γαλλική λογοτεχνία και το 1927 έρχεται σε επαφή με την ποίηση του Καβάφη. Το 1928 παίρνει το απολυτήριο του τότε Γυμνασίου και γνωρίζει την ποίηση του Κώστα Καρυωτάκη. Όλα αυτά τα χρόνια ο Οδυσσέας επισκεπτόταν σχεδόν κάθε καλοκαίρι κάποιο από τα νησιά του Αιγαίου, γεγονός που θα επηρεάσει το λυρικό υπόστρωμα της ποίησής του.

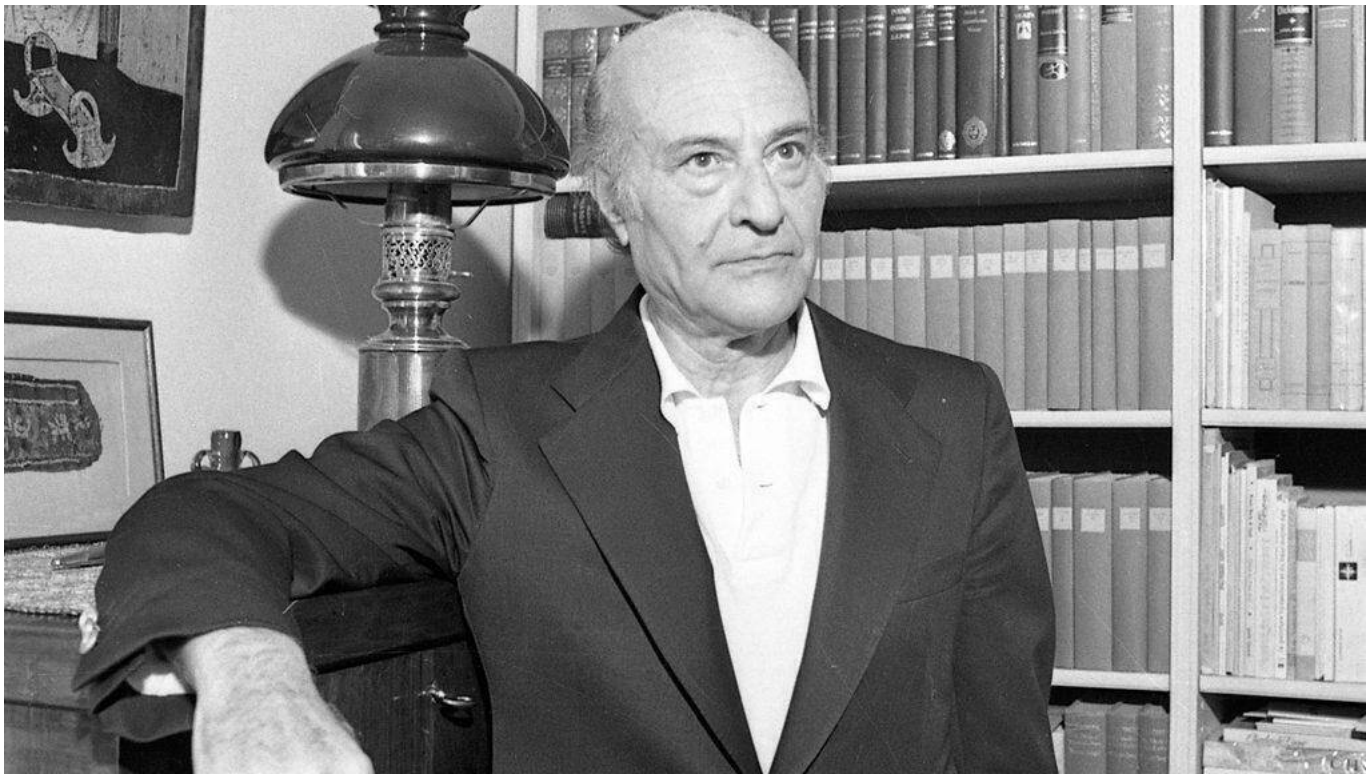

Το 1929 αποτελεί καθοριστικό έτος για την ποιητική του διαδρομή. Ανακαλύπτει τον σουρεαλισμό και διαβάζει **Λόρκα** και **Ελιάρ**. Γράφει τα πρώτα του ποιήματα και τα στέλνει με ψευδώνυμο σε περιοδικά. Το 1930 εγγράφεται στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και η οικογένειά του μετακομίζει στην οδό Μοσχονησίων 146 (Πλατεία Αμερικής). Το 1933 γίνεται μέλος της Ιδεοκρατικής Φιλοσοφικής Ομάδας του Πανεπιστημίου και συμμετέχει σε εκδηλώσεις και συζητήσεις με τους **Ιωάννη Συκουτρή, Ιωάννη Θεοδωρακόπουλο, Παναγιώτη Κανελλόπουλο** και **Κωνσταντίνο Τσάτσο**.

Το 1935 θα γνωρίσει τον ποιητή και ψυχαναλυτή **Ανδρέα Εμπειρίκο,** που θα επηρεάσει καθοριστικά την ποίησή του, όπως και τη λαϊκή ζωγραφική του Θεόφιλου, η οποία θα ασκήσει σημαντική επίδραση στον εικονιστικό προσανατολισμό της ποίησής του. Τον ίδιο χρόνο, ο φίλος και ομότεχνός του Γιώργος Σαραντάρης τον φέρνει σε επαφή με τη λογοτεχνική συντροφιά, που εξέδιδε το πρωτοποριακό περιοδικό **Νέα Γράμματα.** Την αποτελούσαν, μεταξύ άλλων, οι Γιώργος Σεφέρης, Γιώργος Θεοτοκάς, **Γιώργος Κατσίμπαλης** και **Ανδρέας Καραντώνης**. Στα Νέα Γράμματα θα δημοσιευτεί το πρώτο του δόκιμο ποίημα με τίτλο Του Αγαίου, με την υπογραφή: Ελύτης.

Το 1936 γνωρίζεται με τον ποιητή Νίκο Γκάτσο και από τότε θα τους συνδέσει μια μακρόχρονη και στενή φιλία. Στην παρέα τους εντάσσονται οι ζωγράφοι Νίκος **Χατζηκυριάκος-Γκίκας** και **Γιάννης Μόραλης,** καθώς και ο ποιητής **Νίκος Καρούδης**, δημιουργός του εκδοτικού οίκου Ίκαρος, ο οποίος θα εκδώσει τα

περισσότερα από τα βιβλία του Ελύτη. Τον ίδιο χρόνο θα διακόψει τις σπουδές του στη Νομική και θα στρατευθεί. Θα απολυθεί ως έφεδρος αξιωματικός το 1938.

Ο Οδ. Ελύτης παραλαμβάνει το Νόμπελ

Τον Δεκέμβριο του 1939, όταν ο **Β’ Παγκόσμιος Πόλεμος** έχει ξεσπάσει, θα εκδώσει σε 300 αντίτυπα την πρώτη ποιητική συλλογή του με τίτλο Προσανατολισμοί, μια φωτεινή αχτίδα μέσα «στη συννεφιά του κόσμου». Το 1940 η **οικογένεια Αλεπουδέλη** μετακομίζει στην οδό Ιθάκης 31 και την ίδια χρονιά ο Σάμουελ Μπο-Μποβί μεταφράζει τα πρώτα ποιήματα του Ελύτη στα γαλλικά.

Με την έκρηξη του ελληνοϊταλικού πολέμου (28 Οκτωβρίου 1940) επιστρατεύεται ως ανθυπολοχαγός και ο παγωμένος χειμώνας του ’40, τον βρίσκει στην πρώτη γραμμή του πυρός. Στις 13 Δεκεμβρίου 1940 προωθείται με το λόχο του εντός του αλβανικού εδάφους. Στις αρχές του 1941 παθαίνει κοιλιακό τύφο και μεταφέρεται ετοιμοθάνατος στο νοσοκομείο των **Ιωαννίνων**. Γλυτώνει τον θάνατο ως εκ θαύματος και μεταφέρεται στην Αθήνα. Η μακριά του ανάρρωση συμπίπτει με την εισβολή των Γερμανών στην Ελλάδα και την επακολουθήσασα **Κατοχή**.

Το 1943 κυκλοφορεί τη δεύτερη ποιητική του συλλογή **Ήλιος** ο Πρώτος μαζί με τις παραλλαγές πάνω σε μιαν αχτίδα, μια αλληγορική αντίσταση μέσα στην Κατοχή, καμουφλαρισμένη σε μια υπερρεαλιστική φόρμα, όπως η **Αμοργός του Γκάτσου** και ο **Μπολιβάρ** του Εγγονόπουλου, που κυκλοφορούν την ίδια χρονιά.

Το 1945 συνεργάζεται με το υπερρεαλιστικό περιοδικό Τετράδιο. Δημοσιεύει μεταφράσεις ποιημάτων του Λόρκα κι ένα δικό του έργο, την ελεγεία Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της **Αλβανίας.** Την ίδια χρονιά, με εισήγηση του Γιώργου Σεφέρη, τοποθετείται διευθυντής προγράμματος του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (ΕΙΡ), θέση από την οποία παραιτείται μετά από λίγο. Την περίοδο αυτή ασχολείται με τη ζωγραφική, που ήταν μια παλιά του απασχόληση, συμπληρωματική της ποίησης του.

Το 1948 φεύγει από την **Ελλάδα**, που δοκιμάζεται από τον Εμφύλιο Πόλεμο, για την **Ελβετία** και από εκεί στο **Παρίσι**, όπου εγκαθίσταται. Εκεί γνωρίζεται με την πρωτοπορία της γαλλικής διανόησης (**Μπρετόν, Ελιάρ, Τζαρά, Καμί**) και έρχεται σε επαφή με εικαστικούς καλλιτέχνες, όπως οι Πικάσο, Ματίς, Σαγκάλ και

Τζιακομέτι. Το 1950 επισκέπτεται την Ισπανία και στο τέλος του ίδιου χρόνου εγκαθίσταται στο **Λονδίνο**, όπου συνεργάζεται με το **BBC**.

Το 1952 επιστρέφει στην Ελλάδα και τον επόμενο χρόνο επανακάμπτει στο ΕΙΡ ως διευθυντής προγράμματος, θέση που θα κρατήσει για ένα μονάχα χρόνο. Το 1959 κυκλοφορεί το Άξιον Εστί, μια κορυφαία στιγμή της ελληνικής λογοτεχνίας. Ο ποιητής καταδύεται στις ρίζες του ελληνικού μύθου και αντλεί υλικό και μορφές, εικόνες και ήχους, επιτυγχάνοντας μια δραματική σύνθεση, στην οποία το λυρικό «εγώ» ταυτίζεται με το επικό «εμείς» και η σύγχρονη γραφή συνδυάζεται με μια περιουσία, αρχαία βυζαντινή και νεώτερη. Το έργο αυτό του Ελύτη θα γνωρίσει πλατιά αναγνώριση και θα γίνει «κτήμα του Λαού», όταν θα μελοποιηθεί από τον **Μίκη Θεοδωράκη** το 1964.

Το 1967 το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου τον βρίσκει να μεταφράζει αποσπάσματα της Σαπφούς, στη νέα του κατοικία επί της οδού Σκουφά 23. Το 1969 φεύγει για δεύτερη φορά από την **Ελλάδα** και εγκαθίσταται στο Παρίσι, όπου θα παραμείνει έως το 1971, οπότε επιστρέφει οριστικά στην Ελλάδα. Μετά την πτώση της δικτατορίας, διορίζεται πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ε.Ι.Ρ.Τ. και μέλος για δεύτερη φορά του **Διοικητικού Συμβουλίο**υ του **Εθνικού Θεάτρου** (1974 – 1977). Παρά την πρόταση της Νέας Δημοκρατίας να συμπεριληφθεί στο ψηφοδέλτιο των βουλευτών Επικρατείας, ο Ελύτης αρνείται, παραμένοντας πιστός στην αρχή του να μην αναμιγνύεται ενεργά στην πολιτική πρακτική. Το 1977 αρνείται, επίσης, την αναγόρευσή του ως Ακαδημαϊκού.

Το 1979 έρχεται η μεγάλη στιγμή για τον ποιητή. Στις 18 Οκτωβρίου η **Σουηδική Ακαδημία** ανακοινώνει ότι θα του απονεμηθεί το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας «για την ποίησή του, που με βάθρο την ελληνική παράδοση περιγράφει με αισθητική δύναμη και υψηλή πνευματική διακριτικότητα, τον αγώνα του σύγχρονου ανθρώπου για την ελευθερία και τη δημιουργία». Στην ανακοίνωση της **Σουηδικής Ακαδημίας** επισημαίνεται ότι το **Άξιον Εστί** αποτελεί ένα από τα αριστουργήματα της ποίησης του 20ου αιώνα. Ο Ελύτης παρέστη στην καθιερωμένη τελετή απονομής στις 10 Δεκεμβρίου 1979 στη Στοκχόλμη, παραλαμβάνοντας το βραβείο από τον βασιλιά της Σουηδίας **Κάρολο Γουσταύο** και γνωρίζοντας παγκόσμια δημοσιότητα.

Τα επόμενα χρόνια θα είναι αρκούντως δημιουργικά για τον **Ελύτη**, με σημαντικές εκδόσεις έργων του στην ποίηση, το δοκίμιο και τη μετάφραση. Οι διακρίσεις και οι τιμές για το έργο του, εντός και εκτός της **Ελλάδας**, θα συνεχιστούν και θα ενταθούν. Ο **Οδυσσέας Αλεπουδέλης** θα φύγει από τη ζωή στις 18 Μαρτίου 1996, σε ηλικία 85 ετών.

Ο **Οδυσσέας Ελύτης** αποτέλεσε έναν από τους τελευταίους εκπροσώπους της λογοτεχνικής γενιάς του τριάντα, ένα από τα χαρακτηριστικά της οποίας υπήρξε το ιδεολογικό δίλημμα ανάμεσα στην ελληνική παράδοση και τον ευρωπαϊκό μοντερνισμό. Ο ίδιος ο Ελύτης χαρακτήριζε τη δική του θέση στη γενιά αυτή ως παράξενη, σημειώνοντας χαρακτηριστικά: «από το ένα μέρος ήμουνα ο στερνός μιας γενιάς, που έσκυβε στις πηγές μιας ελληνικότητας, κι απ' την άλλη ήμουν ο πρώτος μιας άλλης που δέχονταν τις επαναστατικές θεωρίες ενός μοντέρνου κινήματος».

Πηγή: Σαν Σήμερα